

ПРИЛОЗИ ПУПС ЗА ЕКОНОМСКИ ПРОГРАМ СРБИЈЕ

Београд, децембар 2011. године

1.УВОД

Србија се налази у великој економској, демографској и социјалној кризи, која је почела деведесетих година прошлог века и од тада непрекидно траје, што је државу и огроман део народа довело у веома тежак и ризичан положај. Основни узроци деструкције и дуготрајног економског пропадања су многобројни и далекосежни (економска блокада, бомбардовање-праћено огромним разарањима, распад бившег економског система - уз спору и недоследну изградњу новог, административни слом банкарства и др).

Доминација парцијалних и страначких интереса над народним и државним интересима довела је до правне и економске несигурности и политичке нестабилности, праћене високим степеном криминала, мита и корупције. Научно и стручно неутемељена, непланска, дуготрајна и друштвено неефикасна приватизација, која је у пресудној мери утицала на пословно и драстично физичко уништавање привредних капацитета и истискивање великог броја стручних и искусних кадрова из процеса рада и привређивања, довела је до смањења ефикасности управљања, руковођења и искоришћавања постојећих привредних ресурса. **Највећу цену погрешне развојне и економске политике платили су и плаћају грађани.** Број незапослених и сиромашних грађана се повећао до критичног нивоа, а исти је случај и са ино- дуговима.

Досадашњи економски токови су неповољни за огромну већину грађана, друштвено су постали неприхватљиви, а материјално неодрживи.

2. ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ СРБИЈЕ ОД 2001.-2010. ГОДИНЕ

Основне карактеристике економског развоја Србије у протекле две деценије биле су: стагнација и даље урушавање привреде, а посебно индустрије, пољопривреде, грађевинарства и рударства; повећање незапослености, као и спољнотрговинског дефицита и инозадужености. У претходној деценији економски развој одвијао се у покушајима да се истовремено (1) оствари раст личне и јавне потрошње и да се (2) путем тржишних реформи; приватизације и приливом иностраних инвестиција створе институционалне и материјалне основе за стабилан и одржив економски развој.

И ако је у периоду 2001.-2010. остварена релативно добра просечна стопа економског раста (4,2 %) економско стање Србије на крају 2010. године било је крајње неповољно.

- **Ниво и индустријске и пољопривредне производње био је испод 40% остварене производње у 1989.години, а значајни производни капацитети у овим областима су физички нестали или не раде.**
- **Стопа незапослености се у протеклих 6 година кретала између 27,4 и 31,1%, број незапослених је око 800.000, међу којима је претежни део младих и стручних, а око 50% незапослених на посао чека преко 2 године.**

- **Финансијски резултати пословања привреде у претходне три године су кумулативно негативни**, јер су укупни нето добици били мањи од нето губитака (-37,2 милијарди динара у 2008. години, -102,2 у 2009. и -89,7 у 2010. години), а укупни кумулативни губици на крају 2010. године били су 1.293,4 милијарди динара (12,3 милијарди евра), при чему је губитак изнад висине капитала био 654,5 милијарди динара. У исто време у банкарству, осигуравајућим друштвима и другим финансијским организацијама остварени су позитивни финансијски резултати.
- **Укупан спољњи дуг повећан је са 12,6 у 2001. на 23,3 милијарде евра на крају 2010. године**, у чему је дуг предузећа 9,5 милијарди евра. **На отплату спољног дуга већ 5 година узастопно одлази више од 10% БДП, што је 2-3 пута више од остварених стопа економског раста.**
- **Негативан салдо спољнотрговинског биланса је био константан у протеклих 5 година и варирао је између 5 и 8 милијарди евра годишње (17%-25% БДП), што је постало неодрживо. При томе, сва три главна извора за покривање спољног дефицита су исцрпљена.** На повећање спољне задужености даље се нити може, нити сме ићи. На значајније приходе од приватизације више није могуће рачунати, а због економске кризе у свету није реално рачунати ни на повећавање дознака наших грађана из иностранства.
- **Либерализација економских односа са иностранством, већ ослабљеној привреди која је остала без ослонца у банкама и без било какве заштите државе, изложена неиздрживој спољној конкуренцији и унутрашњој деструкцији (пљачка и друго) оптерећена превеликом јавном потрошњом, негативно се одразила на економију Србије и довела до пропадања великог броја предузећа.**
- **Продаја националног капитала кроз приватизацију, у досадашњем транзиционом периоду, обављала се добрим делом ради попуњавања планираних високих буџетских прихода**, па се на тај начин успостављала буџетска равнотежа. Највећи проблем је одрживост тог стања, с обзиром на чињеницу да је реч о непоновљивим и једнократним приходима, који су у највећој мери одлазили у финалну потрошњу.
- У протеклој деценији **монетарна политика вођена је са високим референтним каматним стопама (и до 17,75%),** док су у ЕУ и САД оне биле реално негативне, а нешто позитивнији трендови се испољавају у последње време.
- Кроз политику обавезне резерве банака код НБС су имобилисана огромна средства, чак до нивоа укупно расположивог укупног капитала банака, што је доприносило повећавању цене финансијских средстава. **Девизне резерве НБС су биле изузетно високе у претходних 10 година, а највише су биле у августу 2011. (10,4 милијарди евра).**
- **Монетарна политика је на наведене начине у претходном периоду у великој мери допринела да се огроман део финансијских средстава прекомерно имобилише и не буде у функцији развоја и привређивања и да се из тако умањеног потенцијала кредити привреди и становништву дају по енормно високим и економски неодрживим каматним стопама. Кредитна политика није вођена на нивоу државе,** нити је било озбиљних државних покушаја да се она индиректно контролише и усмерава у друштвено пожељним правцима. Инфлација је у периоду 2001.-2010. била са годишњим просеком од 13,9%, што је 3-4 пута више него у земљама ЕУ и САД.

Прво што је потребно учинити у постојећим околностима јесте објективно и рационално сагледавање стања и већинско сагласје да се, ако се негативни токови не зауставе и преокрену,

држава налази пред економским банкротством које би неминовно било праћено унутрашњим социјалним немирима и спољним притисцима и уценама (око Косова и Метохије и друго). Без ове спознаје, друштвеног стремљења и већинске политичке сагласности, није могуће ништа значајније урадити, у супротном ће се неминовно наставити економско пропадање.

3. ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ СРБИЈЕ У НАРЕДНОЈ ДЕЦЕНИЈИ

Србија мора, без одлагања, да напусти досадашњи концепт економске политике, чији су резултати крајње неповољни и који је даље неодржив и да усвоји нови концепт економске политике и определи за развојне приоритете који ће најбрже дати позитивне економске ефекте и обезбедити убрзано запошљавање, повећавање производње и извоза.

ПУПС остаје доследан опредељењу у свом изворном Програму и залагаће се „да држава буде иницијатор и гарант опоравка и стабилности националне економије, што јесте и мора бити главни циљ економске политике“ и да“ држава мора гарантовати изградњу привредног система који ће бити основа благостања, материјалног и духовног развоја свих грађана државе“. У том циљу ПУПС ће се ангажовати и радити на томе:

1) да се у потпуности **догради ефикасан економски систем**, прилагођен сопственом стању и потребама, уз истовремено адекватно усклађивање са одговарајућим решењима у земљама ЕУ и да се, у што је могућем краћем времену, оконча поступак започете приватизације;

2) да се без одлагања почне са припремама и у што краћем периоду **донесе план развоја Србије, сагласно Уставу**, чијом би се реализацијом омогућило заустављање даљег економског пропадања и обезбедио одржив развој;

3) да се **извршна власт у држави организује и стабилизује према функционалним потребама државе, примерено њеној величини и економској снази**, а не према нагодбама и нахођењима партија које чине владајуће коалиције, чиме се партијским интересима даје примат над интересима грађана и државе;

4) да држава створи **правни, економски и социјални амбијент који ће подстицати и омогућавати убрзан и успешан економски развој**.

Узроци садашњег веома неповољног економског стања су, пре свега унутрашње природе, као што је већ делимично наведено, а актуелна економска криза у развијеним земљама Запада је само даље погоршала већ неповољно стање, па се и решења морају тражити, првенствено, у унутрашњим променама уз максимално ослањање на сопствене производне и укупне развојне потенцијале.

ПУПС стоји чврсто на становишту да је **погрешна и неделотворна економска и развојна политика Србије вођена током протекле деценије у пресудној мери допринела даљем пропадању индустрије, пољопривреде, грађевинарства и рударства и да је то пропадање генерисало и даље генерише највећи део економских и социјалних проблема (незапосленост, сиромаштво, спољне и унутрашње дефиците)**. Битно запостављање и искључивање из процеса производње капацитета у ове четири гране привреде, који су стварани генерацијама, оставило је без посла стотине хиљада искусних и добрих радника и стручњака, што је неминовно водило и даље води у економско пропадање. Економски, а тиме и социјални опоравак мора ићи обрнутим смером. Другог пута и начина за опоравак нема. **Србија без јачања производног сектора не може напред, јер без тога**

нема већег запошљавања, нема неопходних роба, ни за домаће тржиште, ни за извоз, нема технолошког развоја...

ПУПС верује, и ако је стање доста тешко, да се трендови економског и социјалног пропадања и даљег инозадуживања могу зауставити и постепено преокренути у позитивном смеру, пре свега рационалном употребом домаћих ресурса, ако већина нас буде схватила ту потребу и деловала у том смеру. То није партијско питање-то је питање будућности народа и државе и као такво га и треба поставити. Као преломна тачка за овај заокрет требала би да буде што брже доношење плана развоја Србије у Скупштини, на предлог Владе, како је то Уставом и предвиђено, а никада није урађено.

У циљу што успешнијег конципирања и утврђивања делотворне економске и просперитетне развојне политике и доградње ефикасног економског система заснованог на тржишним принципима, **ПУПС ће се залагати и ангажовати да се:**

а) У Србији догради и коначно комплетира функционалан и ефикасан економски систем, заснован на тржишним принципима и на одговарајући начин усаглашен са решењима ЕУ.

б) Скупштини Србије поднесе комплетан извештај о току и ефектима приватизације током протекле деценије, са посебним освртом на испуњавање уговорних обавеза нових власника, и оперативним планом за што брже и ефикасније окончање овог процеса.

в) Утврди конзистентан, спроводив и одржив концепт економске и развојне политике Србије, полазећи, првенствено, од постојећих сопствених укупних производних ресурса и потреба.

Сагласно томе, ПУПС сматра да треба:

1. Планирати и остваривати натпросечан раст индустријске производње, сагласно тржишним критеријумима, како би се у што већој мери подмирила тражња на домаћем тржишту, обезбедиле повећане количине роба за извоз, искористила и валоризовала сопствена сировинска база, обезбедио већи број радних места за кадрове разних струка и специјалности, пратили савремени токови техничког и технолошког развоја и др.- што без развоја индустрије није оствариво. Објективне могућности за убрзан развој индустрије су веома сужене, али још увек постоје, јер постоји тражња и на домаћем и на страном тржишту; постоје још увек неки капацитети који се могу успешно активирати; могуће је увећати и унапредити постојећу производњу у одређеним околностима; постоји довољно квалификоване, а релативно јефтине радне снаге...Треба стварати повољан пословни амбијент, утврдити циљеве и друштвене приоритете у развоју и, сходно томе, подстицати развој индустрије, заснован првенствено, на савременим техничким и технолошким основама и домаћим ресурсима.

Убрзан и надпросечан раст индустријске производње је један од незаобилазних услова за (1) бољу снабдевеност домаћег тржишта, повећање извоза и смањивање ино-дуга и (2) повећање запослености и подизање животног стандарда.

2. Развоју наменске индустријске производње треба посветити посебну пажњу, јер се на тај начин осигурава снабдевање сопствених оружаних снага и омогућава коришћење и развој изузетно значајних кадровских потенцијала и производних капацитета. Висока профитабилност наменске производње и значајне могућности извоза производа, знања и технологије, као и велике

могућности комбиновања ове производње са комерцијалном индустријом, су додатни разлози за посебан однос друштва према овој производњи која мора остати под строгим државним контролом.

3. У условима сталног раста цена енергената и велике зависности привреде и становништва од расположивих извора енергије, **ПУПС се залаже за повећање производње енергије, пре свега, из обновљивих извора хидропотенцијала, геотермалних извора, енергије ветра и био-маса и увођење пореских и других олакшица потрошачима који спроводе мере за унапређење енергетске ефикасности и уштеде енергије.**

4. **Треба посебно интензивирати изградњу ауто пута и железнице на коридору 10 и развој инфраструктуре и речне флоте на Дунаву, како би се отворили услови за бољи и ефикаснији саобраћај, као и изградњу магистралног нафтовода и гасовода, изградњу електроенергетске инфраструктуре, гасификацију Србије и изградњу комуналне инфраструктуре.** На тај начин ће се створити повољнији услови за привредни развој и подизање животног стандарда становништва, а истовремено боље искористити повољан географски положај Србије за повећање транзитног саобраћаја и развој тржишта.

5. **Убрзан и стабилан развој пољопривреде и агрокомплекса и очување аграрних ресурса је један од приоритета и најважнијих економских циљева Србије.** Према својим економским потенцијалима (природним, техничким, људским) и значају који производња хране, производња сировина за индустрију, размена са светом и др. пољопривреда има вишеструки и пресудан значај у друштвено-економском развоју Србије. Држава ће селективно подстицати развој и унапређење пољопривреде, пре свега повећавањем удела аграрног буџета у буџету Србије, обезбеђивањем премија за ратарску, сточарску и воћарску производњу и субвенцијама за снабдевање пољопривредних произвођача одређеним репроматеријалима. При томе ће се **упоредно са селективним подстицањем развоја примарне пољопривредне производње, подстицати и развој агроиндустријских прерађивачких капацитета,** како би се обезбедио повећан и сигуран пласман примарних пољопривредних производа, увећала њихова вредност кроз финалну прераду и повећао обим и асортиман агроиндустријских производа намењених извозу и домаћем тржишту.

ПУПС ће се залагати да се упоредно са подстицањем и подршком унапређења и развоја пољопривреде и задругарства стварају што повољнији услови за живот и рад на селу, јер без тога није могуће (1) ефикасно искоришћавати постојеће производне потенцијале у пољопривреди, (2) спречити даље демографско пражњење огромног дела територије Србије, (3) смањивати велику регионалну неравномерност у степену економског развоја, (4) смањивати незапосленост и др.

6. Имајући у виду значај грађевинарства и његову репутацију на домаћем и инотржишту, његове стручне, радне и техничке потенцијале, као и тешкоће у којима се налази у условима смањене грађевинске активности, нелојалне стране конкуренције и економске кризе у свету, **држава ће тражити могућност, у домаћим и међународним релацијама, да се подржи пословање и развој грађевинарства.** То ће допринети повећавању запошљавања, расту друштвеног производа и уравнотежењу спољно-трговинског биланса.

7. **Велики број лековитих минералних вода, постојећи кадрови, значајни туристички, здравствени и рекреативни капацитети, дају велике могућности за развој здравственог туризма, одмора и рекреације,** а њих је могуће, брзо и са релативно малим улагањима, довести у стање да се у њима створе добре могућности за додатно запошљавање, па и остваривање девизног прилива, о чему треба водити рачуна код утврђивања развојних приоритета.

8. Стопа регистроване незапослености у августу ове године је достигла 29,8% што је неприхватљиво и неодрживо у сваком погледу (економском, социјалном, демографском). **Србија мора да убрза**

запошљавање и да почне смањивати број незапослених, а то се не може постићи без убрзаног развоја реалног сектора привреде, пре свега индустрије, пољопривреде и грађевинарства. Само на тај начин се може смањити незапосленост, повећати привредна активност и друштвени производ, смањити спољна задуженост, унутрашњи дефицити и сиромаштво. ПУПС ће се залагати да се наведени развојни циљеви у привреди остваре, јер без тога нема материјалне основе за одржавање постојећег нивоа животног стандарда, нити за редовне исплате постојећих пензија, а неће бити ни услова да се младима пружи шанса да достојанствено живе и раде у својој држави. **Ако ову реалност сада схватимо, можемо нешто да променимо на боље.**

Садашњи систем запошљавања преко Агенције за запошљавање је неефикасан и не одговара нашим потребама. Потребна је дубља анализа овог стања, уз критичко преиспитивања садашњег стања и одговарајући приступ овом проблему, јер систем који сада функционише није дао очекиване резултате.

9. У Србији постоје стотине хиљада хендикепираних и инвалидних особа које су на маргинама друштвених и економских збивања. Да би се овим лицима помогло да путем свог рада обезбеде сигурност и егзистенцију, држава треба да подстиче социјално предузетништво у виду производних задруга, предузећа и радњи, у којима би ова лица радила. Да би њихове услуге и производи били конкурентни на тржишту, ову производњу и услуге треба ослободити свих пореза и доприноса изузев доприноса за пензионо и здравствено осигурање. Тиме ће држава смањити трошење средстава за социјално збрињавање и истовремено пружити могућност инвалидима, који желе и могу да раде, да се активирају и да живе од свог рада, а не од социјалне помоћи.

10. ПУПС сматра да за јачање привреде, држава мора повећати удео капиталних инвестиција у буџету. У привреду треба улагати и путем националне развојне банке, која ће уз помоћ државе, подржавати развој појединих делатности и програме од националног интереса, што ће допринети повећавању инвестиционе активности и равномернијем регионалном развоју, а тиме и расту производње, извоза и запослености, као и смањењу социјалне напетости у друштву. **Треба обезбедити да извори средстава развојне банке буде повољнији у односу на тржишне изворе**, што ће њиховим корисницима обезбедити нижу цену капитала и дугорочније ангажовање средстава. ПУПС, такође сматра да треба развијати специјализовану банку, у **већинском власништву државе, за подршку развоју и пословању агро-комплекса.**

11. ПУПС ће се залагати да политике референтне каматне стопе НБС, обавезне резерве банака код НБС и девизних резерви Србије утврђују и воде, по угледу на одговарајуће политике развијених земаља, што ће допринети смањивању имобилисања финансијских средстава и нивоа каматних стопа. **Монетарна политика мора више да буде у функцији економског развоја и јачања реалног сектора привреде, посебно индустрије и пољопривреде, јер стабилност цена није могуће остваривати у условима смањене индустријске и пољопривредне производње, високе финалне потрошње и др.-као основних генератора инфлације.**

12. ПУПС сматра да треба темељно сагледати, преиспитати и унапредити фискални систем и фискалну политику, посебно са аспекта распоређивања фискалних терета и њихове функције у подстицању економског развоја и смањивања сиромаштва, јер се у свим овим сегментима испољавају битне слабости.

13. ПУПС ће се залагати да држава мерама активне економске политике штити кориснике кредита од прекомерно високих банкарских камата и накнада, настојећи да и у том погледу будемо што више у европским токовима и оквирима. ПУПС ће се залагати за оснивање штедно-кредитних задруга, које су некада биле веома развијене и пружале могућност повољних кредита за становништво, са вишеструко нижим каматним стопама у односу на садашње зеленашке камате банака.

14. ПУПС ће се залагати за даље повећавање штедње становништва у банкама, као значајног и повољног извора средстава, уз задржавање јемства државе за ограничене штедне улоге становништва, али ће истовремено настојати да се ова средства у што је могуће већој мери, под прихватљивим условима, усмеравају за остваривање развојних циљева Србије, посебно у индустрији и пољопривреди и повећању запослености.

15. ПУПС се залаже за бесплатно школовање и под једнаким условима оних кадрова који су потребни привреди и друштву. **Мора се, у што је могуће већој мери, зауставити одлазак у иностранство образованих и стручних младих, стварањем бољих услова за њихов рад у Србији,** јер смо се по томе сврстали у неславне светске рекордере. Народ и држава који себи тако нешто дозволе мора дубоко да се замисле - куда иду и каква им је будућност, ако се тако настави.

16. ПУПС ће се залагати да се дугорочно ствара сигурна материјална основа за финансирање стечених права из пензијско-инвалидског осигурања, јер без такве основе ова права објективно није могуће редовно остварити у несмањеном обиму. У том циљу потребно је: обезбедити стабилан и одржив економски развој; смањити избегавање плаћања доприноса за пензијско и инвалидско осигурање у зони „сиве економије“; повећати укупну ефикасност наплате ових доприноса; очувати и ставити у функцију укупну непокретну и другу имовину (рехабилитационе центре и др.), која је финансирана из средстава пензијског доприноса и дати је ономе из чијих је средстава то стварно и грађено.

17. ПУПС ће тражити да здравствено и демографско стање нације, на основу извештаја Владе, размотри и оцени Народна скупштина и да се предузму одговарајуће мере у тим областима.

18. ПУПС ће се залагати да се социјална заштита темељи на начелима социјалне правде и да држава посвети посебну пажњу изнемоглим и социјално угроженим категоријама грађана, при чему треба узети у обзир одредбе Пакта о заштити људских права, који је верификовала и Србија, а који јемчи достојан живот сваком свом грађанину.

19. ПУПС се залаже за равноправно укључивање Србије у Европску заједницу народа (ЕУ). То је интерес Србије, али и интерес ЕУ, јер она објективно не може постати заједница уједињених народа Европе, ако у њој није и Србија.

4. ПЕНЗИЈСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРАЊЕ

Пензијско и инвалидско осигурање, као део социјалне политике у ширем смислу, наша партија посматра са два аспекта: подручја стечених права и евентуално нових решења. Када је реч о стеченим правима, она се пре свега односе на пензију као лично право и као економску категорију. Та права на старосну, инвалидску и породичну пензију, на усклађивање пензије и очување њене реалне вредности, унапред су плаћена и остварена на основу система који је држава установила, па на тај начин постала и неизбежни гарант њиховог спровођења. Због тога она не могу бити ограничена ни умањена. На исти начин морају се третирати и стечена права из борачке и инвалидске заштите.

Израда новог система пензијско - инвалидског осигурања или темељна реформа постојећег, представља изузетно комплексан задатак и нарочито друштвено одговоран посао са могућим различитим импликацијама. Због тога ће се ПУПС залагати за систем који ће бити правно утемељен, модеран, ефикасан, стабилан, економски одржив и социјално праведан. Приликом израде новог система, или

реформе постојећег, морају се узети у обзир сви релевантни фактори који утичу на функцију система.

Партија ће нарочиту пажњу посветити **остваривању права војних пензионера и цивилних лица који су радни стаж и друга права из области социјалног осигурања остварили у бившим југословенским републикама**. Партија ће инсистирати да држава ефикасније реши питање права у области пензијског и инвалидског осигурања земљорадника које је сама, својом непажњом довела у изузетно тежак положај.

У области међународне активности државе, у погледу пензијског и инвалидског осигурања морају се поштовати све ратификоване међународне конвенције и ускладити наш систем пензијског и инвалидског осигурања са њима, имајући у виду специфичности наше земље, због промене друштвено-политичког система, чиме нису оптерећене земље Западне Европе. Питања која су садржана у Програму, а део су социјалне политике унета су у економски програм због њиховог значајног утицаја на укупан развој земље.